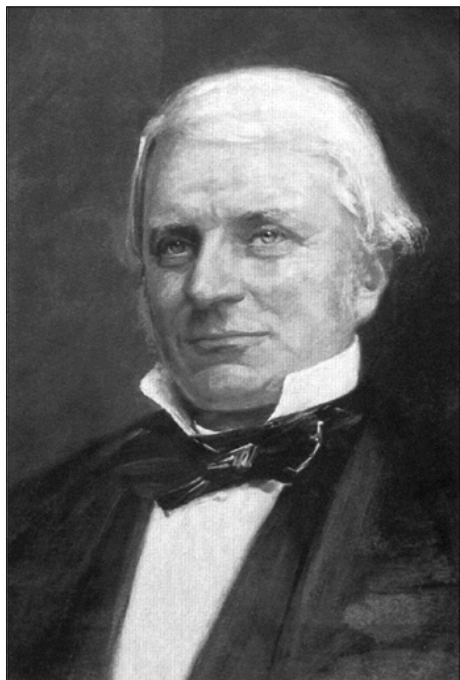

Bror Ludvig Ulrich - Sveriges siste guvernör

av Per Tingbrand

Vid invigningen av Place de Vanadis framör Wall House på St Barthélemy den 20 november 1996 föll det sig naturligt att omnämna ej blott ångfregatten Vanadis utan även namnet på den siste svenske guvernören på St Barthélemy, vilken med sin familj och flertalet övriga svenskar lämnade ön med fregatten den 20 mars 1878. St Barthélemy-Journalen målar här denne guvernörs levnad i snabba penseldrag.

Släkten Ulrich invandrade till Sverige från Mecklenburg-Schwerin i norra Tyskland genom teologie kandidaten Fredrik Daniel Didrik Ulrich (1752-1812). Dennes son Johan Kristian Henrik Ulrich (1781-1849) var handsekreterare åt Karl XIV Johan 1810-1844 och tillerkändes från 1837 statssekreterares namn, heder och värdighet. Denne hade i sin tur bl a söner Fredrik Carl Ulrich (1808-1868), Bror Ludvig Ulrich (1818-1887) och Axel Sigfrid Ulrich (1826-1889). De två förstnämnda söner blev Sveriges två sista ordinarie guvernörer på vår avlägsna besittning St Barthélemy i norra delen av Små Antillerna i Karibien medan den sistnämnde blev militär och sjukgymnast och 1856 grundare av det

svenska medikalgymnastiska institutet i Bremen, vilket han förestod till 1878, samma år som Sverige återlämnade St Barthélemy till Frankrike.

Den av sistnämnda bröder, som här står i fokus för vår uppmärksamhet - Bror Ulrich - föddes i Stockholm den 6 mars 1818. Tidigt antagen till kadett vid Kungl Krigsakademin fick han i maj 1834 sin första sjömilitära kommandering på briggen Vänta Litet. Åren 1835-1837 var han huvudsakligen kommanderad på korvetten Jarramas. 1838 undergick han sjöofficerexamen, varefter han i juni samma år utnämndes till sekundlöjtnant i flottan. 1838-1839 åtföljde han i samma syfte korvetten Najaden till västindiska farvatten, varvid korvetten låg vid den svenska ön St Barthélemy från den 28/12 1839 till den 19/1 1840 under befäl av kapten Folke Magnus af Puke (1797-1857). Denna korvett skulle för övrigt oftare än någon annan svensk örlogsman komma att avlägga örlogsbesök vid den svenska ön. Just vid detta tillfälle råkade i Gustavia dessvärre utbryta en allvarlig feberepidemi, som skördade många liv. Föga anade väl Bror Ulrich då att han senare i livet skulle komma att återvända som öns siste svenske guvernör. Under därpå följande två år bedrev Bror Ulrich kofferdisjöfart. Efter återgång till tjänstgöring i flottan deltog han 1842 i en sjömätningsexpedition och påföljande år i en kanonjollsexpedition. Åren 1843-1845 tillbringade han i brittisk örlogstjänst, varvid han i maj 1844 anmälde nämligen guvernör James Harlef Haasum (1791-1871), att "Löjtnanten i Marinen B.L. Ulrich - bror till Justitiarien Carl Ulrich - som erhållit tillstånd att tjänstgöra ombord på Engelska fregatten L'Inconstante, förlagd i våra farvatten och sedan några dagar på besök hos sin broder här, gjorde sin uppvaktning hos mig och aflade sin trohetsed till Eders Maj:t".

Återkommen till Sverige blev Bror Ulrich ånyo kommanderad på en sjömätningsexpedition innan han i september 1846 befordrades till premierlöjtnant i flottan. Efter fortsatta sjömätningssupdrag blev han först adjutant åt befälhavaren för Stockholms Örlogsstation och sedan fartygschef på briggen "Af Wirsén". 1858-1852 sågs han som examensförrättare vid navigationsskolorna i Gävle och Härnösand mellan uppdrag som plutons- och divisionschef för kanonjollar, lotsövningar med styrmän och rekognosering av Stockholms skärgård. 1853 utsågs han till revisor vid Amiralitetets Krigsmanskassa. Samma år var han chef på en landstigningskanonslup. Året därpå utsågs han till divisionschef för kanonjollar. 1854 seglade han även som chef på kanonskonerten Neptunus från Göteborg till Stockholm.

Den 28 oktober 1854 gifte sig Bror Ulrich med Josefina Edla Lovisa Dorph (1824-1877). I äktenskapet fick paret tre döttrar, nämligen Anna Josefina Eleonora (1856-1927), Ellen Edla Fredrika (1857-1940), och Sigrid Emilia Charlotta (1858-1944), av vilka den sistnämnda skrivit många egna artiklar respektive på sin ålders höst berättat i flera tidningsintervjuer om barndomsåren på St Barthélemy. Exempel därpå är "När svenska flaggan ströks på St Barthélemy" i Svenska Dagbladet för den 11 mars 1928, "Soliga julminnen från vår sista koloni" i Lidingö Tidning nr 89 A för 1938 och "Negrer i tårar när svenska flaggan ströks" i Stockholmstidningen för den 11 november 1942. Den som vill veta mera om de sista svenska åren på St Barthélemy rekommenderas att läsa Sigrid Ulrichs hågkomster. Ett fotografi av de tre systrarna Ulrich inför avresan till det avlägsna St Barthélemy finns infört i Dagens Nyheters söndagsbilaga för den 17 april 1927. Modern Edla Ulrich hade konstnärliga anlag och har lämnat efter sig flera för eftervärlden intressanta teckningar och akvareller med motiv hämtade från Gustavia och dess omgivningar.

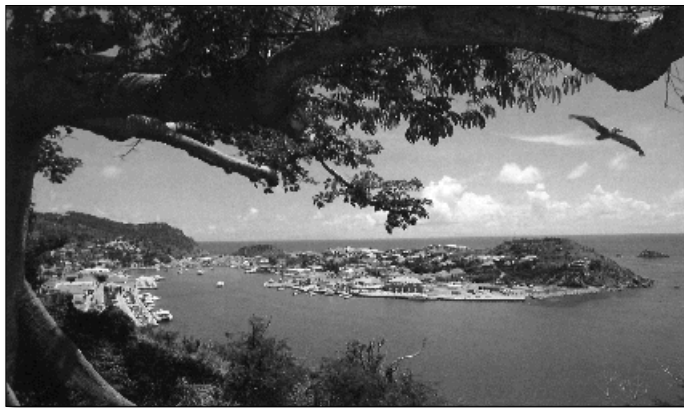
För att återvända till föremålet för denna levnadsteckning företog denne 1855 en expedition i Stockholms skärgård som divisionschef för kanonslupar. Samma år avlade Bror Ulrich behörighetsprov som navigationslärare. Utnämnd den 21 september 1855 till kaptenlöjtnant seglade han med korvetten Lagerbjelke under dess expedition till Medelhavet 1855-1856, varefter han de två närmaste åren tjänstgjorde som lärare vid Navigationskolan i Gävle. 1858 hann han också med en expedition till Gotska Sandön som fartygschef på kanonslupen Svensksund och förestå befattningen som ekipagemästare vid Stockholms Örlogsstation innan han den 14 september det året befordrades till kapten.

Sommaren 1861 var Bror Ulrich fartygschef på skonerten L'Aigle och samma år dubbades han till Riddare av Kungl. Svärdsorden. Det året tillbringade han också tre månader i Göteborg som depåchef och medverkade i en undersökningskommission, som skulle utreda flottans tillstånd i Stockholm. 1862 var han bataljonschef för en bataljon kanonjollar. Påföljande år tjänstgjorde han som navigationslärare i Stockholm och som ledamot i en kommitté med uppgift att granska förslag till ny krigslag. Sommaren 1864 var han fartygschef på kanonbåten Ingegerd och en honom underställd bataljon kanonbåtar på expedition upp i Bottenviken. Om så långt upp som till Piteå - St Barthélemys framtida vänort - har jag emellertid ännu ej förmått utröna. Den 15 maj 1866 utnämndes Bror Ulrich till Kommendörkapten och drygt en månad senare beordrades han bestrida kommandanttjänsten vid Stockholms Örlogsstation. Den 1 oktober 1866 blev han överflyttad på reservstat.

I denna situation kom ett tragiskt bud från den avlägsna svenska ön under vinden. Den äldre brodern Carl Ulrich - som anlänt till St Barthélemy redan i januari 1831 som konseljnotarie och därefter tjänstgjort på ön i skilda befattningar, från december 1860 som dess ordinarie guvernör - hade plötsligt avlidit den 11 augusti 1868 "i svår kolik, föregången af ett lätt anfall af gikt". Den 6 oktober 1868 förordnades Bror Ulrich att tills vidare uppehålla tjänsten som guvernör på St Barthélemy efter sin framlidne bror. Han avreste genast och anlände till ön den 4 december samma år. Hans hustru och tre barn inträffade kort tid därefter.

Den 10 september 1870 erhöll Bror Ulrich avsked ur flottan med pension samtidigt som han utnämndes till ordinarie guvernör på St Barthélemy. Den 23 september samma år beviljades han fortsatt rättighet att bära kommendörkapstens uniform. Under perioden juni 1874 - 5 november 1875 var han tjänstledig för vårdande av sin hälsa i hemlandet, under vilken tid guvernörstjänsten upprätthölls tillfälligt av guvernementssekreteraren och tullförvaltaren Frans Alarik Helleday (1842-1896). Ett läkarintyg, utfärdat i Stockholm den 27 februari 1875, uppger, att Bror Ulrich "under flera år lidit af Asthma beroende på chronisk Bronchitis med Emphysem", varför läkaren tillstyrkte fortsatt tjänstledighet. Året innan öns återlämnande till Frankrike drabbades han av en svår förlust, när hustrun Josefina, som tecknat och målat flitigt under sin tid på ön, dukade under i det ovana klimatet vid knappt 53 års ålder. Märkligt nog vet vi ej var hon och svågern Carl Ulrich fick sina sista viloplatsar men det kan antagas, att de bägge vilar på svenska kyrkogården i Anse de Public.

Till stor glädje för den övervägande katolska befolkningen kunde den nya stenkyrkan i Lorent äntligen invigas den 3 december 1871. I samband därmed hade Bror Ulrich nöjet att till Père Lecuturier - den "curé", som alltsedan 1860 oförtröttligt drivit på kyrkobygget - överlämna Riddartecknet av Vasaorden. Till de positiva inslagen under hans ämbets tid hörde också de hett efterlängtdade svenska och norska örlogsbesöken, vilka ofelbart utlöste mottagningar, baler, parties och utflykter, som fyllde stora delar av öns befolkning med livsglädje. Att dömma av ett memorial den 31 januari 1874 intresserade sig Bror Ulrich särskilt för utbildningsfrågor under sin tid som guvernör.

Sammanfattningsvis sammanföll emellertid Bror Ulrichs ämbets tid med den svenska besittningens absoluta svanesång. Sedan lång tid tillbaka rådde närmast armod bland flertalet invånare. Nästan ingen handel alls gick längre över den svenska ön. Jordbrukarna hade övergivit ananasodlingen och återgått till bomullsodling med det stadigt sjunkande priserna på världsmarknaden gjorde denna alltmera olönsam. Bomullsskörden sjönk från 48 000 skålpund för 1870

via 30 000 för 1871 till blott 5 000 för år 1872. Saltutvinningen låg helt nere under 1870-talet. Sedan fredliga förhållanden uppstått i Karibien och ångan i mitten av 1800-talet i det närmaste helt konkurrerat ut segel som drivkraft för sjöfarten hade St Barthélemy slutgiltigt spelat ut sin roll som fri- och omlastningshamn. Fartygsrutterna gick numera andra vägar över Atlanten och övriga ekonomiska aktiviteter - gruvprojekt i Lorient och Ballast Bay, guanoutvinning på de yttre skären och tobaksodling - hade ej givit de injektioner i öns ekonomi, som man hoppats på, St Barthélemys befolkningsmängd hade vid 1872 års folkräkning sjunkit till 2 390 människor, varav 2 032 katoliker, 211 anglikaner, 133 metodister och blott 14 lutheraner.

I sin februarirapport 1873 ansåg Bror Ulrich, att det var lyckligt för ön att folkmängden nedgått eftersom ön ej förmådde livnära flera människor. Liksom före den svenska epoken var St Barthélemys invånare ånyo hänvisade till vad fiske, jordbruk, boskapsskötsel och hållande av fjäderfä kunde ge. Endast tillverkning av stråhattar och tillvaratagande av kreatursspillning hade tillkommit som nya exportnärningar men kunde inte på långt när uppväga vad som gått förlorat. Alla dessa dystra omständigheter till trots förmådde St Barthélemy så sent som 1876 exportera 19 000 skålpund bomull, 3 900 tunnor kreatursspillning och därjämte en mängd fjäderfä och ägg. Den 12 september 1876 inträffade till råga på allt en sista svår orkan under den svenska epoken, varom en notis i Aftonbladet för den 19 oktober 1876 visste berätta, att "förödelser varit i ordets fulla bemärkelse förfärlig och de stackars redan förut utsvultna invånarna hafwa beröfvats de få spillrorna af hvad som var kvar". Bokslutet för denna naturkatastrof blev 93 helt raserade hus, varav 41 i Gustavia och 52 på landsbygden, och ej mindre än 328 stormskadade hus, varav 178 i Gustavia och 150 på landsbygden. Till de sistnämnda hörde den nya stenkyrkan i Lorient, vars "solida stengafvel, som tycktes kunna trotsa hvilket anfall som hälst, instörtat". Lyckligtvis gick dock inga människoliv förlorade under denna sista orkan under den svenska tiden.

Sedan Sverige och Frankrike slutit en traktat i Paris den 10 augusti 1877 av innebörd, att Sverige skulle återlämna ön till dess forna moderland föll det på den snart 60-årige Bror Ulrichs lott att ombesörja den folkomröstning, som enligt traktaten förutsattes äga rum. I sin tur överlämnade denne den praktiska utformningen av folkomröstningen till abbé Jean-Baptiste Gironis, som var katolsk kyrkoherde i Gustavia. Mycket är oklart kring denna omröstning men slutresultatet - 351 röster för anslutning till Frankrike och bara en enda för fortsatt svensk överhöghet - upplevs alltjämt stigmatiserande för många av svenskar, som älskar St Barthélemy och skulle önska att ön fortfarande vore svensk. Genom ett nytt fördrag i Paris den 31 oktober 1877 fastställdes de slutliga villkoren för öns avträdande.

Den 16 mars 1878 vajade emellertid för sista gången den svensk-norska unionsflaggan över alla officiella byggnader på St Barthélemy. Ett svenskt örlogsfartyg - ångfregatten Vanadis - och tre franska - ångfregatten La Victoire samt avisoångarna Guichen och Le Magicien - medverkade vid de högtidliga ceremonier och allmänna folknöjen, som omgärdade "la rétrocession". Under avträdelseakten lovordade franska regeringen genom guvernören över Guadeloupe Marie-Gabriel Couturier det svenska styret i översvallande ordalag och tilldelade Bror Ulrich officerskorset av Hederslegionen. En närmare redogörelse för programmet under denna smärtfyllda dag hör ej till denna levnadsteckning men väl den på engelska avfattade proklamation, som öborna kunde läsa på anslagstavlor och husväggar den 16 mars 1878.

People of St Barthélemy,

Following the treaty of August 10 of last year, this island is to be transferred to France by Sweden today.

Before I cease to have an administrative position in this colony, it is my duty to publish today the proclamation from His Majesty the King, and to take the opportunity before I leave you, to bid you a warm farewell, with my thanks for the kindness and friendship you had for me during my administration. I wish to each of you and to the whole island, prosperity in all areas.

In Gustavia, St. Barthélemy, March 16, 1878

Ulrich

Hence proclaimed and fixed by me today in Gustavia, St. Barthélemy, March 16, 1878.

På aftonen den 20 mars 1878 lämnade Vanadis Gustavias redd med destination St Thomas i Danska Västindien. Med ombord var Bror Ulrich med familj och följe av till hemlandet återvändande svenskar. Man kan lätt föreställa sig de vemodiga känslor, som måste ha fyllt hans inre när han jämte sina tre döttrar stod vid relingen och i det hastigt fallande mörkret såg ljusen från den forna svenska ön sjunka under horisonten. Bror Ulrich sände sin sista guvernörsrapport till Kungl. Maj:t dagtecknad St Thomas den 22 mars 1878, vari han redogjorde för händelserna kring öns återlämnande till Frankrike.

Återkommen till hemlandet levde Bror Ulrich som pensionär i stillhet i drygt nio år. Han avled den 11 september 1887 och begravdes på Galärvarvets kyrkogård på Djurgården i Stockholm.

Porträtt av honom i uniform ses i Dagens Nyheters söndagsbilaga för den 17 april 1927 och i Norrköpings Tidningar för den 15 oktober 1938. Sistnämnda tidning ger ytterligare upplysningar om bröderna Carl och Bror Ulrich, Sveriges två sista ordinarie guvernörer på St Barthélemy.

Därtill finns en dokumentationssamling om släkten Ulrich i Göteborgs Handels- och Sjöfartsmuseum.